

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ФЕМП

(пост. п. 6 від «22» серпня 2022р.)

Декан

_____ О. І. Міняйло

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до написання випускних кваліфікаційних робіт

освітній ступінь	бакалавр	/ bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки	/ Social and behavioral sciences
спеціальність	053 Психологія	/ Psychology
освітня програма	Практична психологія	/ Practical psychology

Київ 2022

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ заборонено

Автори: Корольчук М.С., доктор психол. наук, професор,
Корольчук В.М., доктор психол. наук, професор,
Миронець С.М., канд. психол. наук, доцент,
Юник І.Д., канд. пед. наук, доцент.

Програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології,
протокол № 11 від 28 березня 2022 р.

Рецензент: Осьодло В.І., доктор психол. наук, професор, полковник,
начальник гуманітарного інституту Національного університету оборони
України імені Івана Черняховського

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до написання випускних кваліфікаційних робіт

освітній ступінь	бакалавр/ bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки / Social and behavioral sciences
спеціальність	053 Психологія / Psychology
освітня програма	Практична психологія / Practical psychology

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (ПРОЄКТУ) ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»	5
1.1. Вибір теми випускної кваліфікаційної роботи (проєкту).....	5
1.2. Етапи виконання випускної кваліфікаційної роботи (проєкту).....	8
1.3. Структура випускної кваліфікаційної роботи (проєкту).....	9
РОЗДІЛ 2. НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (ПРОЄКТУ) ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»	12
2.1. Загальні вимоги до змісту, структури та обсягу випускної кваліфікаційної роботи (проєкту).....	12
2.2. Загальні вимоги до оформлення випускної кваліфікаційної роботи (проєкту).....	13
2.2.1. Правила оформлення таблиць та формул... ..	14
2.2.2. Правила подання ілюстрацій.....	16
2.2.3. Правила оформлення посилань на використані джерела... ..	16
2.2.4. Правила оформлення списку використаних джерел.....	17
2.2.5. Правила оформлення додатків.....	19
2.3. Процедура захисту випускної кваліфікаційної роботи (проєкту).....	20
2.4. Критерії оцінювання випускної кваліфікаційної роботи (проєкту).....	23
2.5. Дотримання норм академічної доброчесності при написанні випускної кваліфікаційної роботи (проєкту).....	26
ДОДАТКИ	28

ПЕРЕДМОВА

Написання здобувачем освітнього ступеня «бакалавр» випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) відбувається у відповідності до вимог діючого Положення про випускну кваліфікаційну роботу (проєкт) ДТЕУ, стандартів вищої освіти ДТЕУ, а також Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та екзаменаційну комісію з атестації у ДТЕУ. ВКР (ВКП) має узагальнюючий характер та є самостійною індивідуальною кваліфікаційною роботою з елементами дослідництва й інновацій, яка виступає підсумком теоретичних знань та практичних навичок нормативної та вибіркової складових освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти.

Виконання ВКР (ВКП) передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності «психологія» та їх ефективне застосування у вирішенні конкретних завдань; розвиток навичок самостійної роботи і оволодіння методикою дослідження та експерименту, пов'язаних з темою роботи. Саме завдяки написанню означеної роботи (проєкту) студент демонструє рівень сформованості вмій означити наукову проблему, пояснити і сформулювати її актуальність, спланувати й провести емпіричне дослідження, самостійно аргументувати висновки, узагальнити та систематизувати результати тощо. Написання ВКР (ВКП) також удосконалює навички з проведення наукових досліджень, уміння ретельного та грамотного оформлення його результатів і робить внесок у психологічну культуру майбутнього фахівця.

Науковим керівником випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) здобувача освітнього ступеня «бакалавр» призначається науково-педагогічний працівник кафедри, який має науковий ступінь доктора або кандидата наук, і проводить наукові дослідження за відповідним напрямом. ВКР (ВКП) виконується відповідно до календарного графіку підготовки, який складається кафедрою та затверджується завідувачем кафедри й деканом.

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (ПРОЄКТУ) ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

1.1. Вибір теми випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Першим і найважливішим кроком при підготовці до написання ВКР (ВКП) є вибір її теми (а відповідно і наукового керівника, який призначається кафедрою з числа фахівців із відповідного напрямку, з урахуванням побажань студента). Тема роботи має бути актуальною, відповідаючи сучасній проблематиці наукових досліджень у даній галузі, проблемно-конкретизованою, демонструвати новизну, глибокий і водночас диференційований підхід та враховувати індивідуальні наукові уподобання здобувача. Обираючи тему ВКР (ВКП), необхідно зважати також і на можливість проведення запланованих досліджень за наявних реальних умов і у термін, відведений на її виконання. Назва теми повинна бути чіткою, лаконічною та не містити неоднозначного тлумачення.

Тему ВКР (ВКП) студент обирає із запропонованих кафедрою, погоджуючи її з науковим керівником. Якщо студент не мав змоги в визначені графіком освітнього процесу строки обрати тему випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) — це робить науковий керівник та керівник відповідної проєктної групи (гарант освітньої програми). За погодженням із науковим керівником студент може запропонувати самостійно сформульовану тему ВКР (ВКП) за умови обґрунтування доцільності її розроблення, ознайомлення з аналітичними оглядами і статтями у спеціалізованих наукових виданнях, а також враховуючи свої професійні інтереси, що були проявлені під час написання курсових робіт, підготовки статей та конкурсних наукових робіт, у виступах на студентських наукових конференціях. Студенту при виборі теми ВКР (ВКП) доцільно скористатись інформацією з фондів каталогів, відділів наукової/навчальної/іноземної літератури, залом періодичних видань бібліотеки ДТЕУ і Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, а також

відповідними електронними ресурсами: www.knteu.kiev.ua та www.nbuiv.gov.ua. Орієнтовна тематика ВКР (ВКП) розробляється кафедрою згідно з вимогами освітньої програми та відповідно до затверджених програм дисциплін, опанованих здобувачами освітнього ступеня «бакалавр», відображаючи актуальну проблематику. Тематика робіт щорічно переглядається та затверджується на засіданні кафедри. Для затвердження теми ВКР (ВКП) студент подає на ім'я завідувача кафедри відповідну заяву (див. дод. А).

Орієнтовними темами ВКР (ВКП) є:

1. Психологічні умови формування позитивного іміджу організацій.
2. Психологічний аналіз проблем, пов'язаних з міжнародною інтеграцією.
3. Гендерні особливості взаємодії в організації.
4. Життєвий досвід як чинник становлення особистісних рис.
5. Професійне довголіття та умови його збереження.
6. Психологічні чинники та умови успішності організаційних і економічних змін в організаціях.
7. Психологічні основи взаємодії різних типів організацій.
8. Психологічні аспекти взаємодії організації з громадськістю.
9. Психологічні особливості управління іміджем організації.
10. Психологічні аспекти управлінської діяльності керівників організації.
11. Психологічні закономірності прийняття управлінських рішень на різних рівнях управління.
12. Психологічні передумови формування кадрового потенціалу організації.
13. Психологічні основи стимулювання працівників (на прикладі конкретної фірми, організації, установи)
14. Соціально-психологічні умови задоволеності працівників організації (на прикладі конкретної фірми, організації, установи)

15. Психологічні умови гармонійного поєднання професійної роботи в організації і приватного життя.
16. Психологічні чинники становлення корпоративної культури.
17. Психологічні умови формування корпоративного іміджу.
18. Професійне здоров'я як психологічна категорія.
19. Дослідження і систематизація критеріїв психологічного і соціального здоров'я.
20. Психологічні механізми саногенної поведінки.
21. Психологічні умови та чинники здорового способу життя.
22. Формування внутрішнього змісту і структури особистого здоров'я.
23. Психологічні умови самореалізації особистості в підприємницькій сфері діяльності.
24. Соціально-психологічні чинники психологічного та фізичного здоров'я особистості.
25. Концептуючі основи здорової особистості.
26. Психологічні засади розробки індивідуальних, орієнтованих адаптаційних програм для молодого фахівця.
27. Психодіагностика психологічного старіння і його профілактика.
28. Психологічні закономірності ефективної діяльності та розвитку організацій (сфера бізнесу, освіти, медицини тощо).
29. Психологічний аналіз, корекція, розвиток і функціонування різних організаційних структур.
30. Психологічні особливості основних етапів становлення і розвитку організації.
31. Психологічні методи подолання кризових ситуацій в організації.
32. Психологічні особливості атестації персоналу в організації.
33. Психологічне забезпечення і прогноз професійного кар'єрного зростання працівників організації.
34. Психологічний аналіз нових соціально-економічних проблем організації в ринкових умовах.

35. Конфлікти в організаціях: діагностика, попередження, подолання.

36. Професійні деформації та способи їх попередження в роботі керівників.

37. Психологічні закономірності та особливості формування управлінської команди в організації.

38. Психологічне забезпечення адаптації працівників до умов і особливостей діяльності в фінансово-економічних організаціях.

39. Психологічні особливості і закономірності формування нового економічного мислення працівників організації.

40. Психологічні особливості атестації персоналу в організації.

1.2. Етапи виконання випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Логічна схема виконання ВКР (ВКП) передбачає таку послідовність дій:

1) знайомство з тематикою наукових досліджень кафедри і вибір напряму дослідження;

2) формулювання теми і назви ВКР (ВКП) та її узгодження з науковим керівником;

3) попереднє ознайомлення з літературою по темі ВКР (ВКП);

4) укладання плану ВКР (ВКП) та його узгодження з науковим керівником;

5) аналіз відповідної літератури;

6) освоєння необхідних методів дослідження та їх апробація у випадку експериментально-дослідницької роботи;

7) проведення теоретичного та емпіричного дослідження;

8) узгодження тексту ВКР (ВКП) з науковим керівником;

9) написання та оформлення ВКР (ВКП);

10) захист ВКР (ВКП).

Складання індивідуального календарного плану роботи сприяє своєчасному та якісному її виконанню. План складається з урахуванням визначених термінів проміжного контролю виконання ВКР (ВКП). Здобувачі

зобов'язані дотримуватися термінів проміжного контролю виконання ВКР (ВКП), своєчасно надавати науковому керівникові проміжні звіти про результати власного дослідження.

Пошук літератури за темою ВКР (ВКП) (наукових статей, монографій, авторефератів, текстів захищених та оприлюднених дисертацій) є досить відповідальною справою, оскільки визначає ступінь інформованості здобувача в досліджуваній галузі. Пошук має охоплювати як літературу попередніх років, так і публікації періодичних видань за останні 5–10 років (не менше 30% від загального обсягу використаної літератури). Перевага має надаватися першоджерелам. Пошук у мережі Інтернет дає змогу отримати найактуальнішу інформацію про стан розробленості проблеми, про найновіші напрями сучасних досліджень та їх результати, проте вимагає виваженого та обережного підходу до оцінки якості та ступеня наукової обґрунтованості наявних джерел. Під час пошуку й аналізу джерел слід заздалегідь турбуватися про підготовку бібліографії та про коректність посилань у процесі написання роботи, тому, цитуючи та покликаючись на окремих авторів та їхні роботи, слід одразу зазначати всі необхідні дані: прізвище автора, його ініціали, назву статті чи книги, видання, рік, том, номер, сторінку.

Організація та проведення емпіричних досліджень ґрунтуються на наукових та етичних принципах наукового дослідження. Продуманість організаційних аспектів (підготовка тестів, опитувальників, бланків для відповідей) суттєво полегшує сам процес дослідження й опрацювання його результатів. Аналіз і статистичне опрацювання отриманих даних, інтерпретація результатів досліджень і формулювання висновків є підсумком виконаної роботи.

1.3. Структура випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Складання розгорнутого плану ВКР (ВКП) після проведення аналізу літературних джерел дозволяє оптимально структурувати матеріал і переконливо презентувати ідею дослідження, його результати та висновки. Під

час роботи над текстом попередньо складений план може уточнюватись та коригуватись.

За структурою випускна кваліфікаційна робота (проект) здобувача освітнього ступеня «бакалавр» має містити в собі:

- 1) титульний аркуш – 1 сторінка;
- 2) зміст – 1 сторінка;
- 3) перелік умовних скорочень (за потребою) – 1 сторінка;
- 4) вступ – 3–4 сторінки;
- 5) основну частину – 35–45 сторінок;
- 6) загальні висновки – 3–4 сторінки;
- 7) список використаних джерел – 50 і більше найменувань;
- 8) додатки (за потребою).

На титульному аркуші зазначають (див. додаток Б): найменування закладу вищої освіти; найменування структурного підрозділу та кафедри; прізвище, ім'я, по батькові автора; тему ВКР (ВКП); посаду, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали наукового керівника; місто та рік написання роботи.

Зміст подають на початку роботи: він містить у собі назви та номери початкових сторінок усіх розділів і підрозділів бакалаврської роботи, висновків, списку літератури та додатків. Зміст оформлюється у вигляді таблиці з двох стовпчиків, один із яких містить назви розділів, підрозділів, а інший – нумерацію сторінок; зовнішні межі (рамки) таблиці при цьому не відображають.

У тексті ВКР (ВКП) можна використовувати лише загальноприйняті скорочення. Якщо в роботі вжито маловідомі аббревіатури чи символи, то їхній перелік слід подати окремим списком. «Перелік умовних скорочень» друкують двома колонками: у лівій колонці в алфавітному порядку скорочення, у правій – їх розшифровку; такий список розміщують після «Змісту».

У вступі (обсягом до чотирьох сторінок) стисло характеризують проблему, стан її теоретичного й практичного опрацювання, актуальність,

аргументують доцільність проведення певних досліджень.

Слід враховувати, що об'єкт дослідження відображає більш широкий клас досліджуваних психологічних явищ, закономірностей та процесів, які вивчаються. Разом з тим, у формулюванні предмету зростає ступінь конкретизації досліджуваного явища, а отже має бути максимально відображена сутність ВКР (ВКП). Формулювання предмету дослідження, як правило, є співзвучним із формулюванням назви ВКР (ВКП).

В роботі мають бути чітко сформульованими мета та завдання дослідження. При цьому мета має слугувати розкриттю проблеми, означеної в предметі дослідження. Завдання дослідження мають відображати покрокове досягнення мети дослідження та слугувати розв'язанню поставленої проблеми і втіленню рекомендацій на підставі результатів, отриманих саме в даній ВКР (ВКП).

Автор ВКР (ВКП) має чітко визначити методи дослідження, при цьому чітко позначаються як теоретичні (аналіз, синтез), так і використовувані діагностичні методи, експериментальні методики тощо. Використовувані психологічні методи мають відповідати вимогам по валідності, надійності та мати встановлені норми.

Окремий наголос у ВКР (ВКП) робиться на авторську оригінальність, глибину поставленої проблеми й унікальність проведеного дослідження, які мають особливу вагу при оцінюванні роботи.

Випускна кваліфікаційна робота (проєкт) обов'язково завершується висновками та пропозиціями (практичними рекомендаціями) щодо подальшого розгляду означеної проблематики. У висновках мають бути лаконічно відображені основні здобутки ВКР (ВКП) з урахуванням поставлених завдань.

РОЗДІЛ 2. НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (ПРОЄКТУ) ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

2.1. Загальні вимоги до змісту, структури та обсягу випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Оскільки ВКР (ВКП) є самостійним авторським дослідженням, мовне оформлення тексту має відповідати загальним головним вимогам щодо наукового стилю викладу. Для наукового тексту притаманний формально-логічний спосіб подання матеріалу, смислова завершеність, цілісність і зв'язність. Об'єктивність викладу забезпечується також і вказівками на джерело повідомлення чи певної думки. У процесі мовного оформлення слід дотримуватися смислової точності та ясності як ознак науковості інформації.

Структура ВКР (ВКП) має відповідати її змісту: виділення розділів, підрозділів, пунктів спрямоване на висвітлення головної ідеї і підпорядковане внутрішній логіці роботи. Слід стежити, аби стрижнева ідея роботи не губилася у текстах розділів та підрозділів, а її головна думка наскрізно проходила через увесь текст.

У сучасній науковій літературі особовий стиль викладення матеріалу закономірно змінюється на безособовий: наприклад, займенник «я» не вживається, а займенник «ми» поступово виходить із ужитку. Безособовий стиль полягає у таких формулюваннях: «Можна вважати..., виявлено..., доведено..., розроблений комплексний підхід...». Не рекомендовано вживати слова та вислови, які не відповідають науковому стилю мовлення чи є занадто категоричними, зокрема «очевидно», «загальновідомо» тощо.

Основними вимогами до тексту ВКР (ВКП) є:

- чіткість побудови та викладу матеріалу;
- логічна послідовність;
- переконливість і достатність аргументації;
- лаконічність і точність визначень та формулювань;

- конкретність результатів дослідження;
- адекватні засоби опрацювання даних;
- обґрунтованість висновків та рекомендацій.

2.2. Загальні вимоги до оформлення випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Оформлення випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) здійснюється відповідно до загальних вимог, що висуваються до наукових робіт, згідно з ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Обсяг основної частини ВКР (ВКП) має становити 35–45 сторінок комп'ютерного набору (без використаних джерел та додатків) формату А4, розмір шрифту – 14 кегль, міжрядковий інтервал – 1,5. Рекомендований шрифт текстового редактора Word – Times New Roman чорного кольору. Поля: зліва – не менше 25 мм, справа – не менше 10 мм, зверху і знизу – не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту – однаковою.

Структурні частини роботи починаються з нової сторінки, їх заголовки («ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ I», «РОЗДІЛ II», «РОЗДІЛ III», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ») друкуються великими літерами симетрично до тексту по центру сторінки (без крапки). Сторінки роботи нумеруються арабськими цифрами (без знака №) у правому верхньому куті сторінки.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставиться крапка. Наприкінці номера підрозділу теж ставиться крапка. Наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу), за якою у тому ж рядку зазначають заголовок підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапки не ставлять. В окремих випадках у ВКР (ВКП) підрозділи можуть бути поділені на пункти, які нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, між якими ставлять

крапку. Наприкінці номера ставиться крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього параграфа першого розділу).

2.2.1. Правила оформлення таблиць та формул

Цифровий матеріал оформлюється у вигляді таблиць. Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу або наскрізно по всій ВКР (ВКП). У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують надпис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці має складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2.» (друга таблиця першого розділу або порядкового номера у випадку наскрізної нумерації).

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті чи на наступній сторінці. Якщо у тексті є посилання на дані таблиці, то в логічно зручному місці у круглих дужках зазначають (Табл. 1.1.) або записують «...як це видно з Табл. 1.1.». Назву таблиці друкують симетрично до тексту над таблицею; назву не підкреслюють, крапку в кінці не ставлять.

У таблиці слід обов'язково зазначати одиницю виміру відповідно до стандартів; числові величини у таблиці повинні мати однакову кількість десяткових знаків.

Бажано, щоб заголовок кожної таблиці був коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка у заголовках граф, чітко зазначати одиниці виміру показників. Лаконічності потребують назви боковика. Слова, що повторюються, слід виносити до узагальнюючих заголовків, об'єднувальних рубрик. При значній кількості граф таблицю можна поділити на частини і розмістити одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її шапку, а в другому — боковик.

Приклад побудови таблиці:

Таблиця (номер)

Назва таблиці	
Головка (шапка)	
Рядки	

Боковик (заголовки рядків)   Графи (колонки)

Заголовки граф
Підзаголовки граф

На всі таблиці мають бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» пишуть скорочено, наприклад: «... у табл. 1.2.». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації скорочено пишуть слово «дивись». Наприклад: «див. табл. 1.2.».

Формули нумеруються у межах розділу: номер формули складається з номера розділу та порядкового номера формули в розділі, відокремлених крапкою. Нумери формул пишуть біля правого поля сторінки на рівні відповідної формули у круглих дужках, наприклад: (2.1) (перша формула другого розділу).

Посилання на формули зазначають порядковим номером формули в дужках, наприклад: «... у формулі (2.1)». Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів формули наводять під нею в тій послідовності, в якій вони подані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта записують з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Оформлюючи кожну формулу та таблицю, слід відокремлювати їх від тексту одним вільним рядком. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знаків: (=), (+), (−), (×), (:).

2.2.2. Правила подання ілюстрацій

Ілюстрації (схеми, креслення, діаграми, графіки, фотографії, рисунки) повинні відповідати тексту, а текст – ілюстраціям. Діаграми та графіки застосовують для унаочнення результатів статистичного опрацювання даних, одержаних у процесі дослідження (за потребою).

Ілюстрації позначаються словом «Рис.», нумеруються послідовно у межах розділу або наскрізно по всій роботі. Номер ілюстрації при нумерації в межах розділу повинен складатися з номера розділу та порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. Наприклад: Рис. 1.2. (другий рисунок першого розділу).

Підпис ілюстрації має чотири основних елементи:

- 1) скорочене слово рисунок – «Рис.»;
- 2) порядковий номер ілюстрації – арабськими цифрами без знаку «№»;
- 3) назву ілюстрації;
- 4) експлікацію, яка пояснює значення цифр і позначень на ілюстрації.

Ілюстрації слід наводити безпосередньо *після* тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрацію, розміри якої більші за формат А4, рекомендується розміщувати у додатках. Якщо необхідно, ілюстрації доповнюють або поясненнями, або коментарем.

2.2.3. Правила оформлення посилань на використані джерела

Використовуючи інформацію з джерел, наведених у списку наприкінці ВКР (ВКП), потрібно робити посилання:

- а) на джерело в цілому;
- б) на декілька джерел одразу;
- в) на певну сторінку окремого джерела.

Посилання на джерела в тексті ВКР (ВКП) подають у квадратних дужках; номер джерела у посиланні має відповідати його номеру у списку використаних

джерел:

у випадку а) це одне число – наприклад, [24];

у випадку б) – декілька номерів джерел, які розділяються крапкою з комою: [2; 4; 5; 17];

у випадку в) – номер джерела із зазначенням сторінки або сторінок: наприклад, [123, с.24] або [89, с.145–147].

У випадку посилання на авторів їх ініціали пишуть перед прізвищем; в той же час у бібліографічному описі на першому місці ставлять прізвище, а потім – ініціали. При цитуванні певної думки слід обов'язково вказувати джерело, з якого взято цитату, і точно зазначати сторінку. Існує дві основних вимоги до цитування:

1) текст цитати починається і закінчується лапками й наводиться в тій граматичній формі, у якій він поданий у джерелі, зберігаючи авторське написання;

2) цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручування думок автора (пропуск слів, речень, абзаців під час цитування допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками, які ставляться у будь-якому місці цитати).

2.2.4. Правила оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел формується з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» за алфавітом у такому порядку: спочатку літературні джерела українською мовою, а потім мовою країн ЄС. Авторів, які мають однакові прізвища, записують за алфавітним порядком їхніх ініціалів. Праці одного автора розміщують за алфавітною послідовністю за першими буквами назв його праць. Прізвища авторів наводяться у тій послідовності, в якій вони подані у виданні, та розділяються комами. Якщо це робота двох або трьох авторів, то можна подавати лише прізвище та ініціали першого, додаючи

слова «та ін.».

Бібліографічне посилання на книгу/монографію (один автор) має такий вигляд: Прізвище, ініціали автора, рік видання. Назва книги транслітерацією [Назва книги перекладена англійською мовою]. Відомості про видання. Місто: Видавництво. Наприклад: Крег Е. Г. Про мистецтво театру. Київ: Мистецтво, 1974. 319 с.

Бібліографічне посилання на книгу/монографію (два-три автори) має такий вигляд: Наулко В. І., Артюх Л. Ф., Горленко В. Ф. Культура і побут населення України. Київ: Либідь, 1993. 255 с. АБО Naulko, V.I., Artiukh, L.F. and Horlenko, V.F., 1993. Kultura i pobut naseleennia Ukrainy [Culture and Life of the Population of Ukraine]. Kyiv: Lybid.

Бібліографічне посилання на книгу/монографію (чотири і більше авторів) має такий вигляд: Фінанси суднобудівних підприємств: монографія / І. А. Воробйова та ін. Київ, 2011. 259 с. АБО Vorobiova, I.A., Boboshko, Iu., Harmatii, L., Hirniak, I. and Pohrebennyk, F., 2011. Finansy sudnobudivnykh pidpryiemstv [Finance of Shipbuilding Enterprises]. Kyiv.

Бібліографічне посилання на книгу/монографію без автора має такий вигляд: Основи економічної теорії. Київ: Наук. думка, 2016. 235 с. АБО Foundations of Economic Theory, 2016. Kyiv: Naukova dumka.

Бібліографічне посилання на книгу/монографію за редакцією має такий вигляд: Корпоративні структури в національній інноваційній системі України / за ред. Л. І. Федулової. Київ: УкрІНТЕІ, 2007. 812 с. АБО Fedulova, L.I. ed., 2007. Korporatyvni struktury v natsionalnii innovatsiinii systemi Ukrainy [Corporate Structures in the National Innovation System of Ukraine]. Kyiv: UkrINTEI.

Бібліографічне посилання на розділ книги (за редакцією) має такий вигляд: Сівашко Ю. Формування державної служби в Україні. Модерна нація: українець у часі і просторі / за ред. О. Мороз. Львів, 2001. С. 270–271. АБО Sivashko, Yu., 2001. Formation of Civil Service in Ukraine. In: O. Moroz, ed. Moderna natsiia: ukrainets u chasi i prostori [Modern Nation: Ukrainian in Time and Space]. Lviv, pp. 270–271.

Бібліографічне посилання на дисертацію та автореферат має такий вигляд: Константинов М. В. Ю. Лотман та візуальна семіотика другої половини ХХ ст. (історико-філософський аналіз): дис канд. філософ. наук / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. Дніпро, 2017. 266 с. ТА Дениско П. В. Непрозорість знаків як проблема семіотичної естетики: автореф. дис. ... канд. філос. наук / Полтав. нац. техніч. ун-т ім. Юрія Кондратюка. Київ, 2011. 15 с.

Бібліографічне посилання на матеріали конференції, семінару, форуму має такий вигляд: Чужиков А. В. Дуалістична природа сучасного медіа-ринку. Стратегічні орієнтири розвитку економіки України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 6–7 жовт. 2017 р. / ОНУ імені І. І. Мечникова. Одеса, 2017. С. 188–190.

Бібліографічне посилання на електронні книги має такий вигляд: Тимошик М. Видавнича справа та редагування. Київ: Ін-юре, 2004. 224 с. URL: https://issuu.com/vsrjournal/docs/vydavny_chaspravatymoshik (дата звернення: 07.06.2018).

Бібліографічне посилання на статтю в друкованому журналі має такий вигляд: Петренко Б. М. Політична провокація та політичний екстремізм в теорії і практиці суспільних відносин. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. Вип. 3. С. 232–239.

Бібліографічне посилання на закони, резолюції, рішення тощо має такий вигляд: Закон України Про інноваційну діяльність: прийнятий 4 лип. 2002 року № 40-IV. Голос України. 2002. 9 серп. С. 10–12.

2.2.5. Правила оформлення додатків

Додатки є логічним продовженням ВКР (ВКП) і сприяють повноті сприйняття дослідження завдяки презентації у доцільній формі:

- проміжних математичних доказів, формул та розрахунків;
- таблиць допоміжних цифрових даних;
- інструкцій і методик;
- значного за обсягом стимульного матеріалу;

- алгоритмів і програм розв'язання задач на ПК, які розроблені у процесі роботи над дослідженням;
- ілюстрацій допоміжного характеру тощо.

Кожен додаток починається з нової сторінки. Додатки позначають послідовно великими літерами українського алфавіту, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ (єдиний додаток позначають як «Додаток А»). Додатки можуть бути поділені на окремі розділи: «Додаток А.3», «Додаток А.3.1».

Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої прописної друкується слово «Додаток». У наступному рядку малими літерами (з першої прописної) посередині рядка друкується заголовок додатка. Додатки мають спільну нумерацію з рештою сторінок роботи. Їх нумерують, як і сторінки роботи, – у верхньому правому кутку.

2.3. Процедура захисту випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Підготовка до публічного захисту та публічний захист є логічним завершенням виконання випускної кваліфікаційної роботи (проекту) здобувача освітнього ступеня «бакалавр». Кафедрою встановлюються контрольні терміни звітування студента-бакалавра. Науковий керівник здійснює: перевірку виконання плану дослідження; рекомендації щодо відбору джерел інформації та застосування методів дослідження; контроль за дотриманням термінів підготовки бакалаврської роботи.

Не пізніше ніж за 1 місяць до захисту відбувається попереднє обговорення бакалаврської роботи (передзахист), яке проходить на засіданні випускової кафедри (або спільного засідання кафедр, за потребою чи у випадку з міждисциплінарною темою). У свою чергу, не пізніше ніж за тиждень до передзахисту робота подається науковому керівникові. Керівник з'ясовує ступінь готовності роботи, відповідність її вимогам, засвідчує відсутність плагіату та належний ступінь оригінальності тексту і рекомендує допустити роботу до презентації перед комісією у складі не менше трьох провідних фахівців відповідної кафедри (або кафедр).

У разі успішного проходження попереднього захисту студент має доопрацювати ВКР (ВКП) згідно з пропозиціями і зауваженнями наукового керівника та рецензентів, а керівник подає у письмовій формі відгук про роботу за такою схемою:

- актуальність дослідження;
- ефективність використаної методології наукового пошуку;
- рівень використання набутих у процесі навчання теоретичних знань;
- перспективність запропонованих рекомендацій і висновків;
- недоліки роботи.

Остаточний варіант написаної і відповідно оформленої ВКР (ВКП) подається в деканат у визначений строк (термін остаточного подання роботи визначає декан та доводить до відома студентів і наукових керівників). У випадку невиконання відповідних вимог чи несвоєчасного подання ВКР (ВКП) на кафедру студент не допускається до захисту. Робота також не допускається до захисту у випадку виявлення плагіату чи факту фальсифікації результатів дослідження.

Випускна кваліфікаційна робота (проект) здобувача освітнього ступеня «бакалавр» подається на рецензування визначеному кафедрою зовнішньому рецензентові, який у рецензії зазначає вміння студента поставити проблему й обґрунтувати її актуальність; логічну послідовність викладу матеріалу; розуміння автором проблеми; повноту аналізу літератури (вітчизняної та зарубіжної); конкретні зауваження (якщо такі виникають у рецензента) щодо недостатньої аргументованості тверджень, висновків, адекватності застосованих методик, обраних методів опрацювання результатів, коректності та обґрунтованості формулювань та висновків; самостійність, оригінальність осмислення матеріалу; відповідність мови та стилю роботи нормам науковості; коректність цитувань і технічне оформлення. Рецензія повинна обов'язково містити рекомендації щодо оцінки роботи.

Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи (проекту) здобувача освітнього ступеня «бакалавр» проходить із залученням профільних фахівців

кафедри, члена проектної групи (голови комісії з попереднього захисту) та регламентується розпорядженням по кафедрі з представленням графіку, який оприлюднюється у встановленому порядку. Для успішного проходження попереднього захисту і захисту студенту рекомендується підготувати презентацію на 10хв. за своєю випускною роботою та заздалегідь потренуватись публічно представляти отримані результати; самостійно або з допомогою колег скласти перелік можливих запитань і продумати та підготувати на них відповіді. Також необхідно підготувати роздатковий матеріал – наочну ілюстрацію матеріалу, включеного в доповідь. Кількість примірників ілюстративного матеріалу повинна відповідати кількісному складу ЕК.

Студент захищає випускну кваліфікаційну роботу (проект) прилюдно на засіданні екзаменаційної комісії (ЕК) у присутності наукового керівника. До процедури передзахисту та захисту ВКР (ВКП), а також до апелювання щодо їх результатів можуть залучатися представники студентського самоврядування.

Оцінку за ВКР (ВКП) виставляють з урахуванням рекомендованої зовнішнім рецензентом оцінки, доповіді студента на засіданні екзаменаційної комісії та повноти відповідей на запитання під час захисту роботи.

Публічний захист роботи складається з таких структурних частин:

- 1) доповідь студента;
- 2) відповіді на поставлені запитання.

У доповіді на захисті, яка триває 7–10 хвилин, студент має висвітлити зміст дослідження, його мету, завдання, предмет та об'єкт, обґрунтувати вибір теми, ступінь її висвітлення в науковій літературі. Основна частина доповіді має бути присвячена викладенню наукової новизни роботи, результатів дослідження, практичних висновків і рекомендацій.

Рекомендована структура доповіді та зміст її окремих елементів наведені

у таблиці:

Структурний елемент доповіді	Зміст	Рекомендована тривалість, хвилин
Загальна характеристика роботи	Стисло: актуальність дослідження, характеристика проблеми, об'єкт, предмет і мета роботи, стан і досвід розв'язання проблеми	2-3
Характеристика проведеного дослідження	Описання власних досліджень і розробок: визначення обраних шляхів дослідження й розв'язання проблеми, аналітичні обґрунтування аргументів і фактів, огляд методик і локальних результатів досліджень, виконаних розрахунків, створених моделей чи схем. Увага концентрується на аргументації положень наукової новизни	2-3
Результати і висновки	Характеристика отриманих наукових і практичних результатів, пропозицій і рекомендацій, загальні висновки. Увага концентрується на власному внеску в розв'язання проблеми	3-4

2.4. Критерії оцінювання випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Під час виконання випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) студент має продемонструвати: вміння логічно та аргументовано викладати матеріал, коректно використовувати аналітичні, психологічні і психодіагностичні, статистичні та інші методи наукового дослідження, проводити експерименти; володіння навичками узагальнення, формулювання висновків; вміння працювати з літературними джерелами.

Критеріями оцінювання випускної кваліфікаційної роботи є:

- чіткість, повнота та послідовність розкриття кожного питання плану і теми роботи в цілому;

- рівень розв'язання сформульованих завдань і досягнення поставленої мети дослідження;

- рівень наукового обґрунтування результатів проведеного дослідження;
- ступінь самостійності проведення дослідження та наявність власних міркувань, узагальнень, висновків, результатів;
- широта та доцільність застосування методичного апарату дослідження;
- науковість стилю викладення;
- відсутність орфографічних і синтаксичних помилок, а також рівень грамотності викладення матеріалів дослідження;
- правильне оформлення роботи відповідно до державних стандартів.

ЕК оцінює рівень якості презентації основних результатів досліджень та відповідей на запитання під час захисту випускної кваліфікаційної роботи – уміння стисло і чітко викласти результати дослідження, аргументовано відповісти на поставлені запитання, якісно презентувати результати дослідження. При оцінюванні випускної кваліфікаційної роботи ЕК враховує не лише якість самого наукового дослідження, його наукову новизну, практичну значущість, вміння захистити сформульовані положення та висновки, але і його оформлення відповідно до встановлених вимог. Результати захисту випускних кваліфікаційних робіт оцінюються за 100-бальною шкалою КНТЕУ, яка відповідно переводиться в шкалу ЄКТС.

У 90-100 балів може бути оцінена випускна кваліфікаційна робота (проект), в якій, крім виконання основних вимог, зроблено власний критичний аналіз різних літературних джерел, представлено результати власних досліджень з використанням експериментальних, емпіричних чи математичних методів, побудовано формалізовану модель проблеми, розрахунки і на їх основі – аргументовано висновки та обґрунтовано пропозиції, а при її захисті студент показує глибокі знання з питань теми, оперує даними дослідження, вносить пропозиції по темі дослідження, під час доповіді вміло використовує презентацію, впевнено і докладно відповідає на поставлені запитання.

У 82-89 балів може бути оцінена випускна кваліфікаційна робота (проект), яка носить дослідницький характер, оформлена за вимогами, які пред'являються до випускних кваліфікаційних робіт, матеріал викладено

логічно і послідовно з відповідними висновками, має незначні мовні погрішності, а при її захисті студент показує знання з питань теми, оперує даними дослідження, під час доповіді вміло використовує презентацію, без особливих труднощів відповідає на поставлені запитання.

У 75-81 бал може бути оцінена випускна кваліфікаційна робота (проект), яка носить дослідницький характер, оформлена за вимогами, які пред'являються до випускних кваліфікаційних робіт, матеріал викладено логічно і послідовно з відповідними, але недостатньо аргументованими висновками; у структурі, мові і стилі роботи є лише незначні погрішності, а при її захисті роботи студент показує знання з питань теми, оперує даними дослідження, під час доповіді використовує презентацію, відповідає на поставлені запитання.

У 69-74 бали може бути оцінена випускна кваліфікаційна робота (проект), в якій розкрито тему, прореферовано необхідні літературні джерела, проаналізовано відповідні інформаційні та статистичні бази даних, проведено експеримент, але яка має поверхневий аналіз та містить значну кількість суттєвих помилок, матеріал викладено непослідовно, сформульовано висновки без необхідного їх обґрунтування, а при її захисті студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень роботи за допомогою членів ЕК.

У 60-68 балів може бути оцінена випускна кваліфікаційна робота (проект), яка носить дослідницький характер, оформлена за вимогами, які пред'являються до кваліфікаційних робіт, але має недостатньо критичний аналіз, матеріал викладено непослідовно та необґрунтовано, має значні зауваження рецензента щодо змісту; основні тези роботи розкриті, але недостатньо обґрунтовані, нечітко сформульовано висновки, пропозиції і рекомендації, а при її захисті ілюстративний матеріал студент не коментує, виявляє невпевненість, показує слабкі знання питань теми, не дає вичерпні аргументовані відповіді на запитання.

У 35-59 балів може бути оцінена випускна кваліфікаційна робота

(проект), яка не носить дослідницького характеру, не має аналізу і не відповідає вимогам, не має висновків або вони носять декларативний характер; у відгуках наукового керівника і рецензента є критичні зауваження, під час захисту студент при відповіді припускається грубих помилок, а також відсутня презентація доповіді.

В 1-34 бали може бути оцінена випускна кваліфікаційна робота (проект), яка не носить дослідницького характеру, не має аналізу і не відповідає вимогам, не має висновків або вони носять декларативний характер; у відгуках наукового керівника і рецензента є критичні зауваження, а при її захисті відсутня презентація доповіді, студент не може відповісти на жодне поставлене запитання, студент не знає теорії.

2.5. Дотримання норм академічної доброчесності при написанні випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Усі без виключення випускні кваліфікаційні роботи (проєкти) безкоштовно проходять перевірку на плагіат за допомогою наявного в ДТЕУ програмного забезпечення Unicheck. Випускна кваліфікаційна робота з ознаками плагіату рішенням екзаменаційної комісії знімається з розгляду, виставляється незадовільна оцінка, а захист нової роботи (на іншу тему) можливий не раніше, ніж через рік. Саме тому в процесі роботи з першоджерелами (науковою літературою) автору випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) слід усвідомлювати недопустимість академічного плагіату та інших видів порушення норм академічної доброчесності, зокрема оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства (відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту»).

Здобувач вищої освіти зобов'язаний виконувати всі етапи опрацювання теми самостійно, посилаючись на всі використані ним думки, погляди, ідеї із зазначенням їх реальних авторів і джерел. Не пізніше ніж за тиждень до

попереднього захисту випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) здобувач вищої освіти зобов'язаний надати на випускову кафедру її електронну версію, з метою і для виявлення академічного плагіату, контроль за яким покладений на завідувачів кафедр та наукових керівників. Від порушень норм академічної доброчесності та плагіату, що є недопустимими у будь-якому вигляді, слід відрізнити ступінь оригінальності тексту роботи, який визначається під час її перевірки спеціальними програмними засобами та полягає у відсотковій долі тексту, який не є запозиченим із інших джерел (включаючи цитати). Саме тому після завершення первинної роботи над текстом випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) її авторові рекомендується самостійно перевірити його доступними для вільного використання в Інтернеті програмними засобами (програмами Plagiatus, Contextwatch тощо) і переконатися, що визначений таким чином ступінь оригінальності тексту є достатнім.

ДОДАТКИ

Додаток А

Завідувачу кафедри психології

_____
ПІБ зав. кафедри

_____
ПІБ студента

гр.____, _____ курс,

_____
спеціальність, спеціалізація, факультет

Заява

Прошу затвердити тему випускної кваліфікаційної роботи (проєкту):

_____
_____
_____

за матеріалами

_____
_____

_____
повна юридична назва підприємства/організації/установи

та призначити науковим керівником випускної кваліфікаційної роботи
(проєкту)

_____

дата

_____
підпис студента

Державний торговельно-економічний університет

кафедра

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему:

назва теми

Студента ___ курсу, ___ групи,
спеціальності (шифр, назва)
спеціалізації (назва)

Прізвище, ім'я,
по батькові

---

*підпис
студента*

Науковий керівник
науковий ступінь
вчене звання

Прізвище, ім'я,
по батькові

---

*підпис
керівника*

Гарант освітньої програми
науковий ступінь
вчене звання

Прізвище, ім'я,
по батькові

---

*підпис
керівника*

Київ 202__